

Висновки. Використання запропонованих підходів органами управління МНС України сприятиме підвищенню рівня управлінської компетентності керівників та зменшить імовірність призначення на керівні посади осіб, не здатних до управлінської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основи управління в органах і підрозділах МНС України : [навч. посібник / Альбоцій О. В., Болотських М. В., Кулешов М. М., Калашников О. О., Попов В. М., Рашкевич С. А., Рогозін А. С., Садковий В. П., Труш О. О.]. – Харків, НУЦЗУ, 2009. – 370с
2. Кузнецов В. И. Управление персоналом : [учебно-практическое пособие] / В. И. Кузнецов. – М. : Наука, 1999. – 287 с.
3. Порошин А. А., Эфанова И. Н. и др. Диагностика профессионального развития руководителей ГПС : [методические рекомендации] / А. А. Порошин, И. Н. Эфанова. – М. : ВНИИПО, 2001. – 282 с.
4. Токарева В. І. Науково-теоретичні засади формування і системи підготовки управлінського персоналу в Україні / В. І. Токарева. – К. : Освіта, 2005. – 328с.
5. Інструкція про порядок формування кадрового резерву на посади, що підлягають заміщенню особами рядового і начальницького складу в органах і підрозділах цивільного захисту (Наказ МНС України № 854 від 24.11.08р.)

УДК 159.92

Куфлієвський А.С. к.психол.н., доцент, начальник соціально-психологічного факультету НУЦЗУ ;

Гузенко В.А., к.т.н., начальник оперативно-тактичної кафедри НУЦЗУ;

Соколов Д.Л. к.т.н., доцент оперативно-тактичної кафедри НУЦЗУ;

Неклонський І.М., ст.викладач оперативно-тактичної кафедри НУЦЗУ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ НА СМУЗІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Стаття присвячена проблемі психологічної підготовки рятувальників до екстремальних умов служби. Велику роль в процесі адаптації до служби грає психологічна і психофізична готовність рятувальника.

Ключові слова: професійна діяльність рятувальників, екстремальні умови служби, смуга психологічної підготовки рятувальників.

В статті аналізується проблема психологічної підготовки спасателів к екстремальним умовам служби. Большую роль в процессе адаптации к службе играет психологическая и психофизическая готовность спасателя.

Ключевые слова: профессиональная деятельность спасателей, экстремальные условия службы, полоса психологической подготовки спасателей.

Постановка проблеми. Професійна діяльність спеціальних підрозділів МНС, рятувальників і пожежних в своїй повсякденній практиці пов'язана з впливом на фахівців великого числа стресогенних чинників і відноситься до категорії екстремальних. Тому поряд з вимогами високого рівня професійних знань, умінь, навичок, високі вимоги пред'являються до рівня психологічної підготовки фахівців даних професій.

Термін «психологічна підготовка» найчастіше використовується для позначення широкого кола дій, які спрямовані на формування і розвиток психічних процесів і якостей особистості рятувальників, необхідних для успішної професійної діяльності.

Під психологічною підготовкою розуміється процес цілеспрямованого формування психічних якостей, що забезпечуються готовність рятувальників до успішних дій в різних умовах обстановки.

Психологічна підготовка - це система заходів щодо формування у працівників МНС стану готовності до подолання психологічного негативного впливу стрес-чинників надзвичайної ситуації й ефективного вирішення професійних завдань у ході проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт в зв'язку з їх ліквідацією.

В основі досягнення у кожного рятувальника стану психологічної готовності лежить процес формування стійких психічних якостей, необхідних для виконання будь-якого поставленого завдання в різних умовах професійної діяльності, а також здатності протистояти психотравмуючим чинникам. Це є головною метою психологічної підготовки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Психологічна підготовка - один з аспектів використання наукових досягнень психології, реалізації її засобів і методів для підвищення ефективності професійної діяльності.

Дуже істотним понятійним компонентом психологічної підготовки є взаємодія видів підготовки (психологічної, фізичної, спеціальної, технічної, теоретичної). Найчастіше психологічна підготовка розглядається як один з видів підготовки. У цьому випадку їй, поряд з іншими видами, відводиться певна роль у плануванні процесів підготовки, призначаються відповідні цілі, форми і методи. Такий підхід спрощує вирішення організаційних завдань і структурування підготовки, проте є проблематичним для вирішення завдань системної взаємодії різних її видів.

Психологічна підготовка може бути розглянута не тільки як особливий вид підготовки, поряд з фізичної, спеціальної, тактичної, теоретичної, технічної, але і як особлива функція кожного з цих видів підготовки - функція формування суб'єктивного ставлення, оцінки значимості всіх видів виконаної роботи для успіху в професійній діяльності. Тільки в цьому випадку досягається більш високий системний рівень підготовки, коли всі дії рятувальника організуються відповідно до логіки високих досягнень, мають чітку мотиваційну структуру. І саме ця суб'єктивізація сприяє включенню цілеспрямованих дій рятувальника до

складу діяльності. Суб'єктивізація - умова і процес виникнення і розвитку активності людини, в якому його психіка збагачується знаннями і засобами перетворення дійсності, укладеними в освоєваної діяльності. Подальше використання цього збагаченого психічного образу самим суб'єктом при вирішенні практичних завдань створює передумови для оцінки відповідності цього образу реальній дійсності. Практична перевірка реального значення психічного образу для даного суб'єкта робить його прибічником, прихильником або, навпаки, противником освоєваної діяльності. Отже, психологічна підготовка - це формування, розвиток і вдосконалення властивостей психіки, необхідних для успішної діяльності спортсменів та команд.

Використовуючи у своїй діяльності випробувані рекомендації з психологічної підготовки, в Національному університеті цивільного захисту України не забувають про пошук нових її методів, постійно виявляють турботу про вдосконалення матеріально-технічної бази з урахуванням вимог психологічної підготовки. З даною метою і була створена смуга психологічної підготовки рятувальників.

Виклад основного матеріалу. Смуга психологічної підготовки рятувальників Національного університету цивільного захисту України, що містить імітатори конструкцій та імітатори пожеж, відрізняється від аналогів тим, що додатково введені імітатори вибухів вибухонебезпечних елементів конструкцій. Імітатори вибухів виконані у вигляді звукових випромінювачів.

В свою чергу звукові випромінювачі можуть бути виготовлені з п'єзокераміки і розміщені всередині вибухонебезпечних елементів конструкцій.

Корисна модель відноситься до навчальних засобів, заняття на яких сприяють розвитку професійно-необхідних якостей фахівців оперативно-рятувальних служб, в тому числі і ОРС ЦЗ МНС України.

Відомі тренажери для пожежних та рятувальників [1-5], які дозволяють відпрацьовувати навички щодо гасіння пожеж. Але в таких учбово-тренувальних комплексах недостатньо елементів раптовості, динаміки, небезпечності, невизначеності та складності. Це не дозволяє забезпечувати належний рівень підготовки рятувальників.

Керівний документ МНС [6] передбачає тактичні заняття на психологічних смугах, але не визначає їх конкретну структуру. Тому найбільш близькою до запропонованої і вибраною нами за прототип є смуга психологічної підготовки [7], що містить імітатори конструкцій та імітатори пожеж.

Умови тренувань на відомій смузі більш наближені до бойової обстановки, але в них відсутній комбінований вплив чинників вогню і вибухів. Проте відомо, що вибухи під час пожежі виникають досить часто.

В основу корисної моделі було поставлено задачу створення смуги психологічної підготовки з дією не тільки вогню і диму, а й вибухів,

імітації зон можливого хімічного забруднення тощо. Всі ці чинники наближують тренування рятувальників до реальних умов надзвичайної ситуації і цим підвищує рівень підготовки фахівців.

Поставлена задача вирішується тим, що в смугу психологічної підготовки рятувальників, яка містить імітатори конструкцій та імітатори пожеж, додатково введені імітатори вибухів вибухонебезпечних елементів конструкцій.

В конкретному виконанні імітатори вибухів можуть бути виконані у вигляді звукових випромінювачів, які виготовлені з п'єзокераміки й розміщені всередині вибухонебезпечних елементів конструкцій.

На Фіг.1 подано схему смуги психологічної підготовки рятувальників, до складу якої входять секції 1-6. Секція 1 призначена для тренувань з аварійно-рятувальних робіт на пошкоджених ємностях з вибухонебезпечною рідиною. Секція 2 імітує евакуацію бочок з вибухонебезпечними хімічними продуктами. Секція 3 служить для відпрацювання навичок транспортування транспортних балонів. Секція 4 імітує загоряння в резервуарному парку. На секції 5 відбуваються аварійні роботи з боєприпасами. Секція 6 являє собою площадку для розвантаження вибухонебезпечних контейнерів.

На кожній із секцій 1-6 розміщені імітатори конструкцій відповідно 7-12 та імітатори пожеж 13. Деякі вибухонебезпечні елементи конструкцій оснащені імітаторами вибухів. Це такі елементи, як: одна з ємностей 7, бочка 8, балон 9, резервуар 10, снаряд 11, контейнер 12.

На Фіг.2 зображено типовий імітатор вибуху, створений у вигляді мобільного циліндричного модуля 1, всередині якого на пластинчастих донцях 2 закріплені широкополосні п'єзокерамічні випромінювачі 3, електроди яких 4 підключені до генератора 5. Цей генератор створює електричні коливання зі спектром частот, що відповідає вибуху певного вибухонебезпечного елемента конструкції. Генератор 5 живиться електричним струмом від акумулятора 6, а для його запуску служить вимикач 7. Вимикач 7 може працювати за власною програмою або виконувати команди керівника навчань (занять) через радіозв'язок. Захист апаратури від пошкоджень здійснюється екранами 8.

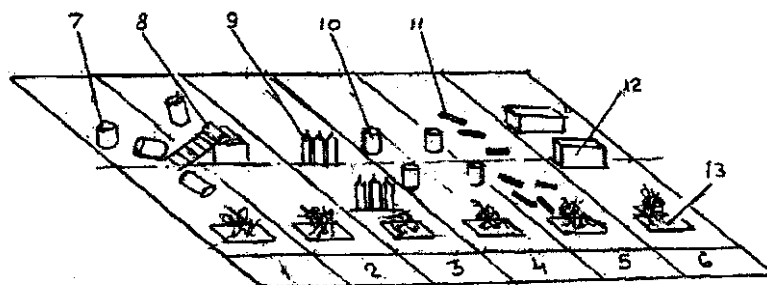
Смуга психологічної підготовки рятувальників функціонує наступним чином (Фіг.1).

Відділення рятувальників долає послідовно секції 1-6 з імітаторами конструкцій та імітаторами пожеж згідно поставленої задачі. Заняття проводять науково-педагогічні працівники профільних кафедр за певною методикою, особливість якої полягає в наявності імітаторів вибухів вибухонебезпечних елементів конструкцій 7-12.

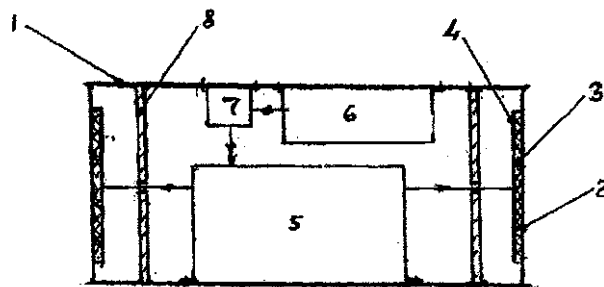
Під час тренувань кожен з імітаторів вибухів (Фіг.2) спрацьовує під дією вимикача 7. При цьому від акумулятора 6 електрична енергія надходить в генератор 5, на виході якого з'являються сигнали зі спектром частот вибуху, що моделюється. Ці електричні сигнали надходять на

електроди 4 п'єзоелементів 3 і перетворюються в механічні коливання пластин 2. Від пластин 2 в повітря надходять акустичні коливання, що імітують вибух.

Таким чином відбувається наближення середовища тренувань до бойового і підвищення рівня адаптації організму рятувальника з дотриманням вимог безпеки.

Фіг. 1

Фіг. 2

Висновки та перспективи подальших досліджень. Психологічна підготовка рятувальників це заходи, спрямовані на профілактику порушень психічної адаптації та оптимізацію особистісних особливостей і психічного стану фахівців. Включає: адаптацію рятувальників до діяльності у надзвичайних ситуаціях; створення у них ще до початку аварійно-рятувальних робіт адекватного психологічного фону, мінімізує стрес, пов'язаний із сприйняттям екстремальних умов, і що сприяє збереженню працездатності фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. SU 1014003, G09B9/00, A62C39/00, 23.04.83.
2. SU 1593671, A62C39/00, 23.09.90.
3. SU 1623668, A62C39/00, 30.01.91.
4. DE 10028614, A62C39/00, 03.01.2002.
5. DE 10118077, G09B9/00, 07.11.2002.
6. Інструкція з організації психологічного забезпечення службової діяльності аварійно-рятувальних служб, затверджена наказом МНС України від 23.02.2004р. №89, Видавництво «Форт», Харків, 2004, с.23.

7. Самонов А. П. Психологическая подготовка пожарных / А.П. Самонов. – М. : Стройиздат, 1982. – С. 67, рис.15. Огневая полоса – прототип.

8. Основи психологічного забезпечення діяльності МНС : [підручник / за заг. ред. В. П. Садкового]. – Х. : УЦЗУ, 2009. – 244с.

УДК 159.9

Літвін А., магістрант кафедри загальної психології НУЦЗУ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ОСОБИСТОСТІ РЯТУВАЛЬНИКА МНС УКРАЇНИ

У статті викладено результати дослідження особливості використання копінг-стратегій рятувальниками, які знаходяться на різних етапах професійного розвитку. Визначено, що існує взаємозв'язок між захисними механізмами та копінг-стратегіями. Найбільшу кількість взаємозв'язків мають такі копінг-стратегії, як «імпульсивні дії», «вступ в соціальний контакт», «агресивні дії», «уникнення», «обережні дії». Щодо захисних механізмів, то найбільшу кількість взаємозв'язків мають: «раціоналізація», «заміщення» та «проекція».

Ключові слова: копінг-стратегії, захисні механізми, рятувальники, професіоналізація.

В статье изложены результаты исследования особенности использования копинг-стратегий спасателями, которые находятся на разных этапах профессионального развития. Определенно, что существует взаимосвязь между защитными механизмами и копинг-стратегиями. Наибольшее количество взаимосвязей имеют такие копинг-стратегии, как «импульсивные действия», «вступление в социальный контакт», «агрессивные действия», «избегание», «осторожные действия». Относительно защитных механизмов, наибольшее количество взаимосвязей имеют: «рационализация», «замещение» и «проекция».

Ключевые слова: копинг-стратегии, защитные механизмы, спасатели, профессионализация.

Постановка проблеми. Професійна діяльність рятувальників МНС України реалізується в умовах несприятливого впливу цілого ряду фізичних, хімічних, біологічних і інших патогенних факторів, здатних викликати різні негативні психічні стани. У подібних ситуаціях неправильні дії, обумовлені негативним психічним станом, недостатньо високим рівнем професійної підготовки, неадекватною поведінкою рятувальників, можуть призводити до травматизації особового складу і навіть загибелі.

Тому не випадково, що психологічний захист населення та психологічне забезпечення діяльності служби цивільного захисту на сьогодні виступають одними з найбільш пріоритетних напрямків у політиці Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій.

Основою ефективної і безпечної діяльності працівників рятувальних підрозділів є адекватність фізичних і психічних характеристик ря-